

Svećenici u obrani hrvatske Istre

Dr. Frano Glavina

Mirotvorstvo Stjepana Radića nije bilo njegov izum jer su još 679. godine Hrvati dali papi Agatonu, pri sklapanju ugovora s njim, dokaze svoga ideološkog raspoloženja odričući se svakoga napada na svoje susjede. Taj prvi čin hrvatske povijesti Radić je poštovao.

I priznanje pape Ivana VIII. Branimiru i hrvatskom narodu odiše istim duhom humanosti.

Papa Lav X. zapazio je g. 1519. tu ulogu Hrvata u obrani svoje vjere i zapadne kulture pa ih je počastio s nazivom »predziđe kršćanstva«.

U trajnom otporu Istoku kroz našu povijest, od Mongola preko Turaka do svetosavskog pravoslavlja, kada na našem tlu niču »prkos crkve« (kako ih nazva Meštrović), na Visu, Korčuli, Pelješcu, Splitu i drugdje Hrvati su sa svoga prostora suzabili i provalu protestantizma u pravcu Istoka, upravljenu iz Kranjske (jezgre današnje Slovenije), što se često zanemaruje.

- U tršćanskoj biskupiji godine 1456. svećenik Križanić, javni bilježnik u Poreču, glagolskom klauzulom ovjerava prijepise međašne isprave posjeda oglašjskoga patrijarhata, čiji je izvornik 1275. također napisan glagoljicom.

- Tršćanski biskup Antun Marenthus 1662. u svom izvješću »ad limina« navodi da u Trstu, u crkvi Blažene Djevice Marije »del mare« oci kapucini propovijedaju hrvatski.

- Glagoljska ploča iz 1482. na samostanu sv. Grgura u Koparskoj biskupiji spominje njegovu gradnju.

- G. 1592. u samostanu sv. Marije Magdalene u Koprnu pravila oo. trećoredaca pišu se glagoljicom.

- Koparski biskup Baltazar Corniani u izvješću »ad limina« 1655. iznosi da ima još 13 sela, ali neće im spominjati imena jer ih Talijan teško piše i izgovara. Žitelji govore hrvatski.

- G. 1779. koparska sinoda određuje da se ne smije imenovati župnikom na selu svećenik koji nije na ispitu dokazao da zna govoriti hrvatski. Kanonik Čerčić šalje 1848. banu Jelačiću spomenicu u kojoj traži da se Hrvatskoj priključi Lovran i čitava Istra. »Granica jednoga naroda je ondje dokud dopire i njegov jezik« - ističe on. Istarski svećenik Petar Studenac (1811-1898) dopisuje se s Ljudevitom Gajem. U preporodu se ističu i župnik u Vranji Mate Mužina i Jakov Volčić.

Slovinci tražili Karlovac

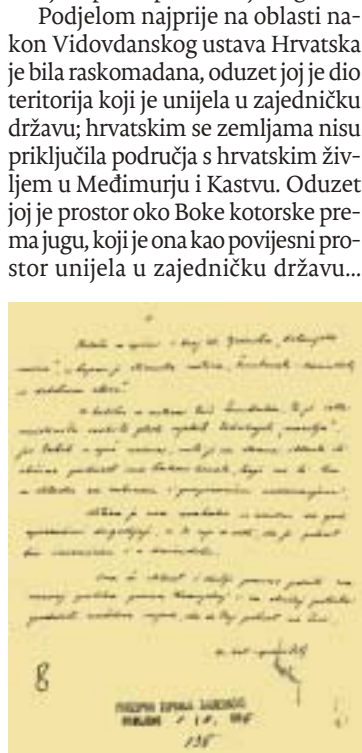
Grad Karlovac s njegovim kotarom, kao i cijeli prostor južno od Save, koji je Napoleon kao pobjednik bio od Hrvatske otrgnuo i uklopio u svoje ilirske pokrajine, a kada je nakon Napoleonova sloma Hrvatska tražila te svoje krajeve opet natrag, Kranjska se tomu žestoko oprla te pokušala taj teritorij zadržati za sebe, što joj nakon duge borbe (1817-1821) nije uspjelo. To je u narodu moralo ostaviti veoma neugodne uspomene. Kada je Beč 1851. pokušao narodima Monarhije nametnuti centralizaciju i provesti germanizaciju u Hrvatsku šalje slovenske činovnike da kao sredstvo tih pokušaja tu bečku nakanu provedu, što je razumljivo u narodu izazvalo nepovjerenje protiv tih Bachovih pandura.

Potom i Varaždin

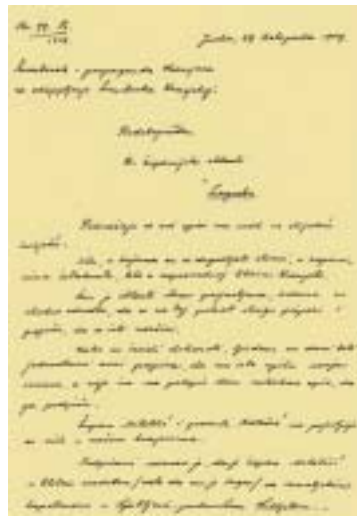
Omašku da se u austrijskom dijelu Monarhije vide Slovenci i Srbi a ne Hrvati, pokazuje uvjerenje Nikole Pašića da »srpski narod naseljava obalu dalmatinsku na dužini od 500 kilometara« (Pašić-Jovanović, iz Soluna, 12. I. 1918).

Kada je peteročlano Povjerenstvo (3 Srbina, 1 Hrvat, 1 Slovenac) za unutrašnje razgraničenje zemlje osnovano 1920. sa zadatkom da predloži Konstituenti nacrt kao podlogu za uređenje unutrašnje uprave, hrvatski predstavnik prof. Filip Lukas smatrao je da se on ne treba baviti unutrašnjim uređenjem Slovenije niti Srbije već samo Hrvatske, pa se nemalo iznenadio kad je Slovenac dr. Rus predložio da se Varaždin, grad i kotar s Međimurjem, odvoji od Hrvatske i pripoji Mariboru (Sloveniji) jer se ondje kajkavski govori. Uzalud je Lukas iznosio argumente: povijesne i narodne i kulturne, da grad Varaždin u povijesti nikada nije bio vezan za Slovenijom već je neko vrijeme bilo ondje sjedište hrvatske državne Vlade i Sabora, da se stanovništvo uvijek Hrvatima smatralo, pa da ondje nema nijednoga domaćeg stanovnika koji bi se Slovincem smatrao, te bi to bilo nasilje i k tome je apsurd prisiliti stanovništvo da postane drugim narodom koji nije nikad bio. Što se kajkavskog govora tiče, već je Jagić dokazao da se tamošnje narječje odvaja u nekim svojim oblicima i izrazima od slovenske kajkavštine, tako ondje nema duala, kao bitnog slovničkog oblika u slovenskoj kajkavštini, pa da se jezične crte što više približavaju štokavštini. Kako je dr. Rus ostao kod svoga stajališta, Lukas je predsjedniku povjerenstva dr. Radoniću izjavio da primi li povjerenstvo prijedlog dr. Rusa on istupa iz povjerenstva. Na idućoj sjednici predsjednik Radonić je izjavio da se informirao da se u škola Varazdina upotrebljavaju knjige pisane štokavski, a bez otpora naroda, te da ondje gdje je jednom zavedena štokavština ne može se vratiti na kajkavštinu, i time je prijedlog dr. Rusa bio odbijen te i taj put onaj stari slovenski ekspanzionizam protiv Hrvata nije uspio, zapravo bio je odgođen.

Podjelom najprije na oblasti nakon Vidovdanskog ustava Hrvatska je bila raskomadana, oduzet joj je dio teritorija koji je unijela u zajedničku državu; hrvatskim se zemljama nisu priključila područja s hrvatskim življem u Međimurju i Kastvu. Oduzet joj je prostor oko Boke kotorske prema jugu, koji je ona kao povijesni prostor unijela u zajedničku državu...

● Slovenska propaganda za odcjepljenje Žumberka (str. 2)

● Slovenska propaganda za odcjepljenje Žumberka (str. 1)

Međimurje, koje je naizmjenično bilo ili u ugarskoj ili u hrvatskoj državi, nikad u Sloveniji, uključeno je u Mariborsku oblast, Kastav, udaljen od slovenskog teritorija, uključen je u Ljubljansku oblast kao kakva enklava. Međimurje inače spada u najgušće naseljen naš kraj u kojem je tada živjelo 94.000 Hrvata, 617 Slovenaca, 1.800 Mađara, 310 Nijemaca. U njemu su 97,5% katolici.

Pred stvaranje Banovine Hrvatske

Krajem kolovoza 1939. Janko Šimrak, direktor katoličkog dnevnika »Hrvatska straža«, napisao je uvodnik pod naslovom »Granice Banovine Hrvatske prema Sloveniji«. Uvodno je tretirao povijesno pitanje nacionalne pripadnosti Bele Krajine, navodeći među ostaloga napis kanonika Janka Barlea (»Prepir med nemškim redom in kapitulum zagrebškim s 14 veku«, tiskan u Zgodovinskem zborniku u Ljubljani 1892). Iz toga izvora proizlazi da je tužba zagrebačkog kaptola, koju je podigao 1338. kod pape Benedikta XII. u Avignonu protiv komendatora njemačkih vitezova u Černomlju Henrika, koji je nasilnim putem počeo ubirati desetinu u metličkom, šentjernejskom i žumberačkom crkvenom kotaru, jer je Zagrebačka biskupija na tom teritoriju vršila jurisdikciju. I zbilja, papa izdaje bulu 4. ožujka 1339. kojom nalaže Ivanu, cistercijskom opatu sv. Marije u Topuskom, da vrati zagrebačkoj Crkvi u Beloj Krajini sva ona dobra i prava koja su joj nepravедno oduzeta, što je očiti dokaz da je Bela Krajina pripadala Zagrebačkoj biskupiji još u 14. stoljeću. Šimrak naglašava da ta rasprava ima samo praktičnu svrhu da se dokaže kako su se na tom terenu pomicala narodnosne crte i kakve je ona obrte doživjela tokom stoljeća, te su to samo historijske reminiscencije jer je pitanje Bele Krajine u narodnosnom i crkvenom pogledu konačno riješeno i u njega se ne može više dirati.

U drugom dijelu napisa Šimrak se bavi općinama Radatovići i Štrigova, koje su za vrijeme diktature kod razgraničenja banovina »narinate braći Slovincima«. Na Šimrakov napis žestoko je reagirao I. IX. 1939. slovensko katoličko glasilo »Slovenec«, inače službeno glasilo JRZ za Sloveniju. Šimrak mu nije ostao dužan. Tako u napisu »Gospodo, prste sebi!« između ostaloga navodi: »Uopće se može kazati da je slovenska propaganda uzela na oko Međimurje pa je to više puta došlo do izražaja i kod admini-

● Slovenska propaganda za odcjepljenje Žumberka upućena predsjedništvu zemaljske vlade

strativne podjele u nedavnoj prošlosti. Jasan je dokaz za to bila podjela oblasti kad je cijelo Međimurje spadalo pod mariborsku oblast. Ne vjerujemo da tome nije netko kumovao prikrivajući posebne svoje namjere koje je imao s Međimurjem. Zanimljivo je da danas makar tko imade ekspanzionističkih tendencija i da oni najmanji imaju najvećih ambicija da podržavaju one najveće i najdinamičnije. 'Slovenec' spominje tri općine: Trata, Draga i Osijnica na Kupi, koje da je diktatura otrgla od Slovenije i da se moraju natrag vratiti. Ako je zbilja tomu tako, onda prva 'Hrvatska straža' zahtijeva da se te tri općine vrte Sloveniji jer mi Hrvati ne želimo u svojim rukama zadržati što tudega.

Što se tiče Gorskog kotara do Delnica, za koji 'Slovenec' tvrdi da je slovenski kraj jer da stariji ljudi još danas govore slovenski, to bi bilo dobro da je 'Slovenec' za tu svoju tvrdnju iznio dokaze. Gorski kotar naime sačinjavao je u cijeloj prošlosti dio hrvatskoga etnografskoga područja koje dosada nitko nije osporio. Gorski kotar u jednom dijelu, istina, čini lagani prilaz iz čakavštine u kajkavštinu, ali valjda kajkavština kao takva nije dokaz slovenskoga etničkog područja jer bi tada Sloveniji morao pripasti velik dio današnjih hrvatskih krajeva. Dijeljenje Hrvata od Slovenaca na osnovi kajkavštine vrlo je neozbiljno i spada u onu grupu političke sile koja je govorila: 'Vs Hrvata i nema! Kajkavci su Slovenci, a štokavci Srbi! Vama, dakle, ostaju samo čakavci koji se i onako malo-pomalo pretvaraju ili u kajkavce ili u štokavce. Tako će s vremenom Hrvata uopće nestati!'

Šimrak zatim nastavlja: »Hrvatsku etnološku grupu danas stvara hrvatski narodni osjećaj i hrvatska narodna samostalna ideja i hrvatska državnost spojena s hrvatskim državnim pravom, što je dobro u svom govoru naglasio dr. Maček. Ne može se dakle tu operirati niti s čakavštinom niti sa štokavštinom, nego s tisućljetnim kulturnim i narodnim razvitkom.«

Okružnica nadbiskupa Stepinca

Pred Uskrs 1939. nadbiskup Stepinac poslao je posebnu okružnicu namijenjenu samo vjernicima Raskrižja, koja im je pročitana s propovjedaonice. I tu okružnicu odnarođeni vjernici nisu primili na znanje. Rekli su da oni ne trebaju okružnice, nego

»slovenske duhovnike«. Prezreli su svoje svećenike koji njima služe svake nedjelje i blagdana sv. mise, dolazeći iz Štrigove.

Nadbiskup Bauer predao je crkву sv. Ivana Nepomuka u Raskrižju salezijancima, koji su u njoj 8 godina dijelili sakramente, poučavali vjerske istine. Kako ti vjernici nisu bili zadovoljni, salezijanci su napustili župu. Nadbiskup im je dodijelio novog župnika u Raskrižju kojeg su godinama tražili i u novu župu doveo franjeve konventualce, te u Štrigovu poslao o. Harapina. Jedno su vrijeme s njim bili zadovoljni, a potom ih nije mogao zadovoljiti, pa je i on otišao. Nadbiskup im je zatim poslao o. Jukunda. Taj dobar redovnik njima je udovoljavao u svemu, što je god mogao. Ubrzo su prezreli i njega te je i on morao napustiti župu. Zatim nadbiskup šalje Jurja Horvatovića kao mladog kapelana u Štrigovu. I taj je nakon nekog vremena zamolio drugo mjesto i otišao. Za njim dolazi revan svećenik Juraj Mikleušić, no ni on nije podoban u Raskrižju jer im je rekao istinu u oči. Iz prošteništa Majke Božje Bistričke donio je hrvatsku zastavu s Gospičinim likom. I ta zastava je trn u oku »našim prefarbanim Slovincima« koji ga povlače po sudovima. »Svaka čast i poštenje našim susjedima koji su u istinu rođeni Slovenci. Oni su dobri i ljubazni s nama. Samo oni koji su postali iz međimurskih Hrvata, lažni prefarbani Slovenci, mrze naše hrvatske svećenike i mrze svoj materinski jezik«, pisao je Šimrak.

Prilike u općini Štrigova

Pod naslovom »Prilike u općini Štrigova, veliki pritisak vlasti na Hrvate« Obzor (31. X. 1939) javlja da se u posljednje vrijeme u općini Štrigova opaža velik pritisak na tamošnji hrvatski narod te mu se na svim poljima zabranjuje upotreba hrvatskoga jezika. »Nedavno smo javili o zaključku općinskih izbornika u Štrigovi kojim se traži priključenje općine Štrigova Banovini Hrvatskoj. Danas smo obaviješteni da je nalogom banske uprave u Ljubljani zabranjeno vjeroučitelju u Raskrižju Josipu Mikleušiću obuka vjeronauka u hrvatskom jeziku. Ujedno mu je zabranjen pristup u tamošnju školu. Organizacija HSS u Čakovcu odmah je poduzela korake kod banske vlasti u Zagrebu te kod zagrebačkog metropolita dr. Stepinca da se ovom postupku stane odmah na kraj. Već je više puta bilo pokušaja da se u Raskrižju uvedu svećenici Slovenci, ali im to nije uspjelo s obzirom na intervencije zagrebačkog nadbiskupa.« Župa u Štrigovi spominje se 1334. godine. Pavlini su u Štrigovi sagradili crkву sv. Jeronima 1749. Poznati povjesničar pavlin Josip Bedeković trudio se dokazati da je Štrigova zapravo stari Stridon, rodno mjesto sv. Jeronima. Njegovo djelo »Natale solum magni ecclesiae doctoris sancti Hieronymi in ruderibus Stridonis occultatum« (Domovina velikoga crkvenog učitelja sv. Jeronima u razvalinama Stridona sakriveno) tiskano je u Beču 1752.

Odlukom nadbiskupa Stepinca u kolovozu 1942. Raskrižje je odcijepljeno od matične župe Štrigova i postalo samostalnom župom.

POGLED NA SLOVENSKA PRESEZANJA NA HRVATSKI TERITORIJ U POVIJESTI (2)

Svećenici u obrani hrvatske Istre

Dr. Frano Glavina

Nestor hrvatskoga svećenstva u Istri Božo Milanović 31. srpnja 1945. inicirao je u Pazinu sastanak dvadesetak svećenika na kojem je donesena rezolucija u kojoj izjavljaju da »Istra iz etnoloških, geografskih i ekonomskih razloga mora biti definitivno priključena DF Jugoslaviji«. Milanović je ispitivan pred Savezničkom komisijom za razgraničenje između Italije i Jugoslavije, a toj komisiji je uručio spomenicu svećenika temeljenu na šematizmima i drugim dokumentima. Porečko-pulski biskup Radossi reagirao je na tu spomenicu pobijajući u opširnoj okružnici tvrdnje te spomenice. Župnik u Baderni Miro Bulešić u pismu biskupu dokazuje je pobijao njegove tvrdnje u toj okružnici.

Milanović kao član naše delegacije odlazi na Mirovnu konferenciju u Pariz. Boraveći od svibnja do srpnja 1946. u Parizu i Bruxellesu zdušno je informirao o problemu Istre. Na pitanje francuskoga katoličkog novinara Waltera Eberharda: »Zašto vi svećenici želite radije dospjeti pod komunističku Jugoslaviju, nego pod katoličku Italiju?« »Odgovorio sam mu«, veli Milanović, »da se državne granice određuju za stoljeća dok se režimi mijenjaju, a pod Italijom je u opasnosti život našeg naroda.«

»Začudio sam se kad me u ono doba posjetio prijatelj Janko Kralj, gorički Slovenac, te mi je ponudio veliku svotu ako javno izjavim da bi Istru trebalo priključiti slovenskoj republici. Ja sam to odmah odbio«, bilježi Milanović (Moje uspomene, Pazin, 1976, str. 151).

Nakon što je 15. IX. 1947. stupila na snagu odluka Mirovne konferencije, na prijedlog biskupa Santina Sveta Stolica namjeravala je za administratora u Istri imenovati slovenskog svećenika dr. Ukmara, ali do toga nije došlo. Nato je gorički svećenik dr. Franjo Moćnik imenovan administratorom za sve krajeve Goričke nadbiskupije i Tršćanske biskupije, priključene Jugoslaviji. Milanović upozorava biskupa Santina da će imenovanje Slovenca za sav hrvatski dio Istre stvoriti među Hrvatima u Istri osjećaj zapostavljenosti.

Za administratora Porečke biskupije imenovan je (2. VII. 1947) dr. Mihovil Toroš, a za Riječku biskupiju mons. Karol Jamnik, župnik iz Trnovoga, ali je umro 1949. pa je mjesto njega administratorom Riječke biskupije imenovan krčki biskup dr. Josip Srebrnič, rodom Slovenac.

»Kako vidimo, za sve Hrvate u Istri i Rijeci imenovani su za administratore samo Slovenci. To je učinjeno po savjetu iz Trsta. Protiv imenovanja Slovenca Jamnika za Riječku biskupiju poslao je zagrebački kanonik dr. Pavao Lončar (12. VIII. 1947) nunciju u Beograd protešno pismo« - bilježi Milanović.

Razgraničenje sa Slovenijom teže nego s Italijom

Milanović nakon 1945. šalje predstave s kojima upozorava javnost i najviša državna tijela na akulturacijske procese koji dolaze sa slovenske strane, na pokušaje administrativne promjene ne samo narodnosnih prilika nego i stare hrvatsko-slovenske etničke granice na sjeveru Istre.

Svećenik Vjekoslav (Slavko) Kalac (rođen 7. IV. 1920. u Starom Pazinu), od 1944. župnik u Gradini, Pregari i Topolovcu, s propovjedaonice je prosvjedovao zašto se u tome hrvatskom kraju uvodi u škole slovenski jezik te se zahtijeva da se i vjeronauk mora predavati slovenski. Partija organizira 19. I. 1946. u Gradini »masovni zbor«, na koji dovode aktiviste iz Pregare i Topolovca na kojem osuđuju njegov rad. Ponovno je s istom namjerom sazvan masovni sastanak 2. VI. u Gradini na kojem je osuđen njegov »izdajnički rad i remećenje međunacionalnih odnosa te zahtijevano da u roku od tri dana napusti Gradinu. Ozna ga je uhitila 10. lipnja 1946. Javni tužilac u Kopru dr. Ivan Cerkevdić »napakovao« mu je svega i svašta: neke nedjelje u svibnju u Topolovcu napao je dvije aktivisticke da su špijuni koji špijuniraju u crkvi; 12. VII. 1945. javno pred crkvom u Gradini sramotio je Petra Pavlića kričeći za njim da će ti prasci suditi svećenstvu i biskupu jer o njima odlučuje samo papa; da je krajem 1945. u propovjedi u Gradini i Pregari rekao da svi oni koji rade u školi svinjski su i »kurbinski« i da ih ne treba slušati, pa je javno u propovjedi 20. I. 1946. u Gradini govorio da je škola prokleta, te izazivao mržnju između slovenskog i hrvatskog naroda i sabotirao narodno gospodarstvo. Optuženi izjavljuju da nije kriv, da je kao dak bio protiv fašističkog nasilja, da se tako šest godina borio u sjemeništu u Kopru za narodne ideale, te je isključen radi spora s predstojnikom radi naglašene narodne svijesti, da je napustio sjemenište u Rimu jer tamošnji odgoj nije odgovarao narodnom idealu Istrana-Hrvata, da je kao mladomisnik morao iz rodnog mjesta bježati u Trst jer je bio osumnjičen, da je radi veze s partizanima (dva brata i sestra partizani) bio u njemačkom zatvoru, da je pred oslobođenje potpisao za priključenje Jugoslaviji, ali da nije mogao pristati da se uvede u krajeve južno od Dragonje slovenski jezik u škole. Posebno glede vjeronauka, jer ti krajevi spadaju u hrvatsko područje. Optužbe su netočne i lažne koje iznosi manjina, njegovi neprijatelji. Ono što priznaje da je učinio kao župnik bio je dužan napraviti radi vjerskog, crkvenog i moralnoga gledišta. Slavka Kalca 12. lipnja 1946. Okružni sud u Kopru, pod presjedanjem Toneta Bizjaka, osudio je na deset mjeseci zatvora i nakon toga gubitak građanskih prava deset godina.

Početkom 1948. Vjekoslav Kalac ponovno je optužen, ovaj put da je radio za englesku obavještajnu službu za koju da ga je zavrbovao isusovac Tomislav Poglajen.

Slično su prošli i svećenici Tomo Banko, Zvonimir Brumnić, Ivan Jelovac, Franjo Stegel i Ivan Žufić, pa je 26. lipnja 1948. Milanović s mons. Ritigom posjetio Ivana Krajačića, ministra unutrašnjih poslova u Zagrebu, te ga obavijestio o izmišljenim optužbama protiv tih svećenika.

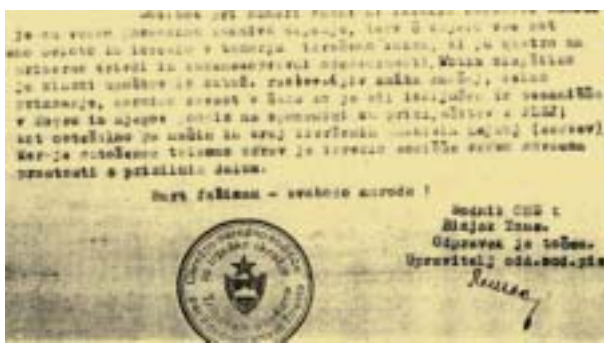
Svećenika Porečko-pulske biskupije Kazimira Paića, župnika u Rakotulama i u Svetom Ivanu od Šterne Ozna je, s grupom rodoljuba, strijeljala 29. IV. 1945.

Ti su svećenici zapravo reagirali kad su se u sjeverozapadnom dijelu Istre počele mijenjati narodne prilike u župama Pregara, Gradina, Topolovac i Črncice (blizu Buzeta), tako da su nakon rata ondje uvedene slovenske osnovne škole. Južno od rijeke Dragonje bio je hrvatski jezik i u župnim uredima, crkvama i školama.

U tim okolnostima istarski svećenici 25. lipnja 1948. šalju u Zagreb molbu da se opet uvedu hrvatske škole u Pregari, Gradini i Črncici i da se sva ona mjesta južno od rijeke Dragonje pridruže Hrvatskoj. O tome je Milanović 24. VIII. 1948. razgovarao s Krajačićem u Zagrebu. U vezi s priključenjem Hrvatskoj bilo je udovoljeno, Hrvatskoj su sjedinjena sva mjesta južno od Dragonje, pa su istarski svećenici 13. X. 1951. pismeno zahvalili dr. Vladimiru Bakariću »na brizi i ostvarenju priključenja ovih krajeva Hrvatskoj, i ujedno ga zamolili da se još uvedu hrvatske škole u Pregari, Gradini i Črncici«.

Kada se novom administrativnom podjelom broj općina smanjio, u Gradini je održana narodna skupština za te krajeve. Narodu je predloženo da se izjasni želi li biti priključen općini Buzet, Umag ili Kopar - bez obzira na narodne granice. Isticalo se da se ne radi o promjeni jezika. Seljaci su se tada izjasnili u prilog općine Kopar i to stoga što su se nadali da će se ondje moći u većem broju zaposliti.

Slovinci su organizirali neke pristaše u međimurskim selima koja su imala nekog ekonomskog interesa da optiraju za Sloveniju, te su ti organizirani prosvjednici dočekivali komisiju vičući da je to Slovenija, da su oni Slovenci. U toj se komisiji među domaćim prvoborcima našla i Spasenija-Cana Babović, koja je u nekoliko sela prepoznala iste osobe koje su sat prije u drugom selu izvikivali iste parole. Dok su članovi komisije putovali zaobilaznim cestama od sela do sela, demonstranti su organizirano preko polja raznim prečicama prije komisije stizali u sela i ponavljali iste riječi prosvjeda, kako piše A. Lukačević. Sve se to znalo u Zagrebu, pa je ipak Vlada predložila Hrvatskom saboru da 15. XII. 1955. odobri prijedlog da se iz Hr-

● Presuda Vjekoslavu Tkalcu - zadnja stranica

● Članak iz »Dolenskih novica«

vatske izdvoji osam sela (stvarno ih je bilo dvadeset pet) u župama Pregara, Gradina i Topolovac, kako bilježi Milanović i dodaje »slovenske škole uvedene su još šest mjeseci prije odluke iz Zagreba i Beograda«, a u osobnim je iskaznicama svim odraslim osobama službeno precrtana narodnost »hrvatska« i upisana »slovenska«. Nitko nije bio upitan prihvaća li tu promjenu.

Istarski svećenici 1. II. 1956. šalju ondašnjem Predsjedništvu potanje obrazloženu predstavku s molbom da se stara hrvatska granica u Istri ne bi promijenila. Na te argumente Bakarić je ostao gluh pa su, unatoč protivljenju hrvatskog istarskog svećenstva i bez dogovora i suglasnosti s tadašnjim lokalnim istarskim vlastima, hrvatske župe Pregara, Gradina i dio Topolovca priključene Sloveniji. Usprkos činjenici da u zadnjem popisu pučanstva Austro-Ugarske 1910. u Topolovcu živi 620 stanovnika, svi Hrvati, a ni u Pregari nije bilo Slovenaca. Črncica je ipak ostala u Hrvatskoj pa je u njoj opet vraćena hrvatska škola. Navedene župe ostale su crkveno ujedinjene s hrvatskom pazinskom administracijom. Kada se 1974. slovenskom biskupu u Kopru prepustilo imenovanje slovenskog svećenika u Pregari za one župe, taj je ondje i u crkvama uveo slovenski jezik.

Duljina granice sa Slovenijom je oko 600 km. Morsku granicu diktira kopnena. Tu je sporno gdje je granica: na starom koritu rijeke Dragonje ili na izgrađenom kanalu sv. Odorika. Bez obzira kako se riješio taj spor na kopnu, striktno primjenjujući međunarodno pravo, Slovenija nema svoj dio mora kojim bi imala slobodan prolaz na otvoreno more. U takvim slučajevima afirmirano je načelo tzv. neškodljivog prolaza kroz teritorijalno more. S gledišta međunarodnog prava, tu je sasvim jasna situacija.

Hrvatska delegacija, predvođena pomoćnikom ministra vanjskih poslova Bohumilom Bernašekom, 29. listopada 1991. u Ljubljani je od slovenske strane dobila nacrt sporazuma o zajedničkoj granici. Po tome slovenskom nacrtu granica teče donjim tokom rijeke Dragonje i nastavlja se sredinom Piranskog zaljeva do talijanske granice. Toga je dana i tim činom zapravo otpočeo pregovarački proces za razgraničenje. Hrvatska je 17. siječnja 1992. oformila radnu skupinu koja je obišla teren i utvrdila stanje. Međutim, Slovenci ubrzo iz realnosti prelaze u pretencioznost, pa 27. ožujka 1992. otpravnik poslova slovenske ambasade u Zagrebu A. Zlebniuk uručuje Hrvatskoj novi nacrt. Po njemu Slovenija traži granicu južno od Dragonje, tako da bi četiri naselja -

Mlini, Škodelin, Bužin i Škrile - prešla iz Hrvatske u Sloveniju. Slovenski ministar Dimitrije Rupel 5. lipnja iste godine, ocjenjujući da je trenutak u kojem Hrvatska vodi nadljudsku borbu za svoj opstanak upravo idealan za ucjenjivanje pa bi Slovenci trebali ostati dosljedni ponašanju u svim u povijesti sličnim trenucima i pokušati iz toga izvući što više korist, a na štetu Hrvatske, poručuje: »Na zapad se ide samo preko Slovenije. Gradit ćemo cestu Šentilj-Zagreb ako vi budete spremni sporazumjeti se o Piranskom zaljevu. U našoj suverenosti nad Piranskim zaljevom nećemo popustiti!«

Podsjetimo se na okolnosti u kojima Rupel tako prijeteći. U lipnju 1992. oko 25% hrvatskog je teritorija okupirano, ofenzivnim udarom oslobođena je Miljevačka uzvisina, prostor od 180 km². Srpski agresor razorio je i okupirao Vukovar 19. XI. 1991. U isto vrijeme na sve dijelove Dubrovnika srpsko-crnogorski agresor žestoko topnički napada. Tog proljeća mirovne snage UN-a dolaze na crte razgraničenja. U ožujku 1992. broj prognanih u Hrvatskoj popeo se na 356.627 osoba. Pa kad može srpski akademik Dobrica Ćosić u Trstu izjaviti da je najsigurnija srpska luka na Jadranu Rijeka, pogodan je trenutak da i mi Slovenci nešto ušćarimo, pomisliše oni. Čovjek bi, prema slovenskom zahtjevu, jednom nogom mogao biti na hrvatskom kopnu, a drugom stajati u slovenskom moru. Toga na zemaljskoj kugli nigdje nema. Toga su svjesni i Slovenci zato i ne žele pred nikakav međunarodni sud. I Hrvatsku i Sloveniju obvezuje Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora iz 1982. (»suverenost obalne države proteže se preko njezina kopnenog područja na pojas uz obalu koji se naziva teritorijalno more«, član 2. Konvencije).

Kada je Račan ponudio Slovencima oko 160 četvornih kilometara hrvatskoga morskog teritorija, jedan stari ribar reče mi: »To mu dođe kao privilegija (žunta) na ono što im je Bakarić već dao.«

Povijest je učiteljica života. Prijepor oko Žumberka vodio se oko 1796, zatim 1828. Kotarski upravitelj u Jaski 29. X. 1909. obavještava o propagandi Kranjaca za odcjepljenje Žumberka i pripojenje Kranjskoj te dostavlja članak iz »Dolenske novice«.

Najveća ugroza Žumberka bila je kada su Mađari nudili Austriji Žumberak za »Modro oko« u Tatra. Poznati pjesnik Žumberka Jovan Hranilović pjeva: »Žumberak bi otet rado / od Hrvatske otadžbine / I dosad je ljuto strado.«

Okupacija Svete Gere, neprijeporno hrvatskog teritorija, Slovincima nije bila zapreka za ulazak u Europu, zbog koje smo se, na pravdi Boga, morali odreći ZERP-a.

SVRŠETAK